

L'autonomia va de debò

● **L'oposició a l'Estatut evidencia el rebuig que ha aflorat contra el model d'Estat autonòmic**

ENOCH ALBERTÍ

CATEDRÀTIC DE DRET CONSTITUCIONAL DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

L'alta temperatura que ha assolit el debat sobre la reforma de l'Estatut de Catalunya, que amenaça de seguir i fins i tot augmentar amb l'anunciada campanya del PP per demanar un referèndum a tot Espanya, sabent que és constitucionalment i políticament inviable, posa de manifest que no està tan clar, o almenys que alguns no tenen tan clar, el tipus d'Estat i el significat de les autonomies territorials que va establir la Constitució del 1978, per una altra banda tan citada en aquest debat.

Una de les decisions fonamentals que va prendre el constituent del 1978 va ser la d'organitzar l'Estat segons un principi radicalment diferent del que en general havia regit a Espanya els últims 200 anys. Des de la Constitució de Cadis del 1812, efectivament, i fins al final del franquisme, l'Estat s'havia organitzat sobre la base d'un patró no solament unitari, sinó també fortament centralista i uniformador, amb alguns breus parèntesis, entre els quals destaca sens dubte el de la Segona República. I aquest model profundament centralista ni va fer desaparèixer la personalitat pròpia dels diversos territoris ni va respectar les diverses identitats culturals i lingüístiques ni va gestionar de forma més eficaç els assumptes públics ni va eliminar els desequilibris territorials ni va aconseguir crear un Estat fort i cohesionat.

L'Estat unitari i centralista que es va desenvolupar a Espanya no va aconseguir mai ser un Estat sòlid, eficaç i democràtic. El fracàs d'aquest model, juntament amb l'empenta de les comunitats que,

com Catalunya, disposen d'una clara voluntat d'autogovern, van afavorir el canvi, i la Constitució va establir un nou tipus d'Estat, basat actualment en l'acceptació de la diversitat i el reconeixement de l'autonomia política de les comunitats. Un model, en definitiva, equiparable en el més essencial al dels Estats Units, el Canadà, Alemanya, Suïssa o Àustria, entre molts altres països, que estableixen dos nivells diferents de govern, cadascun d'amb les seves pròpies competències i responsabilitats.

El model de la Constitució del 1978 s'ha desenvolupat en un temps rècord en termes històrics i avui les comunitats autònomes gestionen més d'un terç de la despesa pública total i compten amb més del 40% dels empleats públics a Espanya. Sens dubte, un gran èxit. I una de les causes, també, de la modernització i el creixement d'Espanya dels últims 25 anys, tan alabada des de l'exterior.

I és aquí on es produeix la gran paradoxa: el desenvolupament de les comunitats autònomes no ha anat acompanyat del desplegament d'una cultura federal, que impregnés les relacions polítiques i institucionals i que conduís a una nova forma d'actuar i de fer política. Més encara, s'ha produït un clar retrocés en la concepció de l'autonomia política, en un procés de progressiva trivialització i jivarització política de les comunitats autònomes, que tindrien com a punt de destí, almenys per a alguns, l'equiparació a unes grans diputacions (pluri)provincials. Únicament així s'explica, per exemple, que coses que als anys 1978-80 s'acceptaven amb normalitat (com per exemple que les bases estatals fossin principis continguts en una llei marc; o que la LOFCA s'acomodés al que disposen els Estatuts en finançament autonòmic, per citar només dues matèries problemàtiques en la reforma de l'Estatut), ara suscitin grans reticències, si no rebutjos irats.

I només així es pot explicar la profusa i demagògica utilització que s'està fent del principi d'igualtat. Perquè és una cosa absolutament consubstancial a l'autonomia política que hi hagi diversitat, i la igualtat de drets de tots els ciutadans no implica que aquests hagin de rebre exactament el mateix tracte en tot el territori, com ha dit reiteradament el mateix Tribunal Constitucional. De fet, la proposta de reforma de l'Estatut no és altra cosa que una reacció a aquesta tendència a minimitzar l'autonomia política. ¿O és que algú es pensa que si no s'hagués produït aquesta degradació del concepte d'autonomia s'hauria emprès l'atzarós i complicat camí de la reforma estatutària?

¿Què ha passat, mentrestant, perquè això es produeixi? Doncs, essencialment, que han aflorat moltes resistències a aquest canvi de model, per no parlar d'un rebuig directe. Han aparegut moltes dificultats per creure que l'autonomia va de debò, i entendre que avui l'Estat està format també per les comunitats autònomes, que són uns governs democràtics que comparteixen el poder amb el Govern central, que serveixen també l'interès general dels ciutadans i que responen democràticament davant seu.

Naturalment, ningú es podia imaginar que el canvi, històric, d'una Espanya uniformista i vertical a una Espanya plural i horitzontal es podria realitzar sense esforç ni dificultats. No obstant, el fenomen més preocupant i perillós en tot aquest debat és la utilització que s'està fent de la Constitució com a instrument d'exclusió, en lloc de ser el gran canal d'integració política que va ser el 1978 i que ha de seguir sent si no es vol posar en risc la casa comuna. Convertir la Constitució en el patrimoni gairebé exclusiu d'un partit i afirmar que només les seves posicions hi tenen cabuda i que tots els altres estan fora és fer precisament un flac favor al text del 1978. Afortunadament, avui en dia hi ha mitjans eficaços, com el Tribunal

Constitucional, per garantir la supremacia de la Constitució sobre qualsevol altra llei, i es tracta, simplement, d'acudir-hi lleialment si es considera que s'ha vulnerat. No convé barrejar el debat polític amb el jurídic, ni parapetar-se darrere d'arguments constitucionals per defensar posicions polítiques. No convé utilitzar la Constitució en va.

ARTICLE PUBLICAT A EL PERIÓDICO DE CATALUNYA EL 27 DE GENER DE 2006